

ÉLŐ ERDÉLY EGYESÜLET

SZÖVÉRD

HONISMERETI TANULMÁNY

**BURIAN ERIKA
NYÁRÁDSZENTBENEDEK
SAPIENTIA ERDÉLYI MAGYAR
TUDOMÁNYEGYETEM**

2014

*A vidéki, aki a hazáról kezd beszélni,
az előbb-utóbb a szülőföldre, a "szűkebb pátriára" lyukad
ki: egy falura és legeslegvégül egy udvarra,
onnan a konyhán át egy kétablakos szobára
amelyben anyja nyelvét megtanulta.
Vagyis öntudatlanul újraéli visszafelé egy szó történetét,
ízleli az ősi pillanatot,
amidőn a ház és haza egy dolgot jelentett.
(Illyés Gyula)*

Tartalom

Bevezető	4
I. A település története	5
I.1. A falu története	5
I.2. A református egyház és templom története	6
I.3. A falu neves személyiségei.....	8
I.4. Az oktatás helyzete	9
II. A település ma	10
II.1. A falu közigazgatása	10
II.2. A falu gazdasági helyzete	11
II.3. A népesség alakulása	12
II.4. Az oktatás helyzete ma	13
III. Hagyományok Szövérdén.....	14
Összefoglaló	18
Adatközlők	19
Bibliográfia	20
Mellékletek	21

Bevezető

„Bármerre is sodor az élet viharos tengere, a szülőfalunk mindig hazavár”. Gyermekkorom emlékei egy kis-, de számomra mégis becses falucskába röpítenek vissza, ennek a kis településnek a neve Sövérd; ennek a kis falucskának ismerem a lakosait, a hegyeit; s hegyeinek titkait, legendáit, különös kis furcsa régi történeteit.

Szövérd Maros megyéhez, Ákosfalva községhez tartozik; Marosvásárhelytől délkelet irányba található. Ákosfalvától 10 km-re a község legtávolabbi faluja, amely az E60-as országúttól kb. 4-5 km-re fekszik.

A település szomszéd falvai: Göcs, Harasztkerék, Szentgerice, Bede, Gyulakúta, Kelementelke, Balavásár.

Gyönyörű fekvésű falu, nagy földterülettel rendelkezik, dombok, völgyek váltogatják egymást, erdők övezik szintén elég nagy kiterjedéssel, központjában az 1804-ben épített református templom található. Bőséges forrásai, jó termőföldje, dús erdősége mind kedvező körülményt jelent a település szempontjából.

I. A település története

*„Egy gyönyörű nap, mely fenn ragyog az égen,
A természet gazdag erejében.
Én is úgy szeretnék ragyogni,
A szülőföld medrében.”
(Farkas Jenő)*

I.1. A falu története

A kis erdők és szőlőültetvények által koszorúzott hegyek közé mélyedő völgyecskébe fekszik Szövérd, a magas Őrhegy déli lábánál szép regényesen.

A település régi elnevezése Züerd, Zóerd volt, minden felől erdőség vette körül. A pápai dézsmák lajstromából olvasható, hogy már az 1330-as, 1340-es években önálló egyházközség volt.

Jegyzőkönyvekből kitűnik, hogy a szövérdi egyházközségnek Szövérdi Gáspár János földbirtokos adományozott a legtöbbet: egy aranyozott ezüst poharat, kannát, tányérokat és úrasztali terítőket, mivel szövérdi egyházközségtől a labancok elvették a kegytárgyakat. Szövérdi Gáspár János hitbuzgó, nagy tekintélynek örvendő főúr volt, s mint a református vallás hívét követte az egész gyülekezet. E nagy tekintélynek örvendő család

kihalt a faluból, de a reformáció elterjedése óta a közösség minden tagja tiszta református volt (Pécsi Annamária, 2006). Marosszéket 1711 után 9 járásra osztották, így lett Harasztkerék és Szövérd a járási központ, Szövérdhez 13 falu tartozott (Lengyelné Dósa Izabella, 2011).

I.2. A református egyház és templom története

A 17.-ik század elején e kis településnek volt egy régi kőtemploma fatoronnyal. Helye is ismert, melyet ma is „cinterem-kertnek” vagy „templom-kertnek” neveznek. Mivel a templom a falu központjától távol esett, 1804-ben megkezdték az új templom építését a falu központjában. A régi templomból csak néhány pad és az Úr asztala maradt meg. Az építkezés közepette az a kellemetlenség érte az építkező egyházat, hogy a kőműves mester, aki az építkezést vezette a munkát félbehagyta és megszökött, így az egyháznak más vállalkozót kellett keresnie. A templom építését 1811-ben befejezték. A torony magassága 35 m. Hosszúsága 30 m, szélessége 12 m és magassága 11 m.

A szószék koronája 1831-ben készült, a kis-harang 1829-ben volt beszerelve. A templom orgonáját Binder Ferenc és Binder János német orgonakészítők készítették. 1839-ben az orgonában hibákat fedeztek fel, melyeket még

abban az évben ki is javították. 1844. november 3.-án Hodosi Kovács Ferenc óramestert egy toronyóra elkészítésével bízták meg, azzal a kikötéssel, hogy az órának mindenben hasonlítania kell a Rava-i unitárius templom órájához. Az óra 1845. március 5.-re el is készült, ám a második világháború idején az óramutatókat leszerelték, majd az orgonasípok nagy részét is elkobozták s csak 1927-ben javították meg.

Egy ismeretlen személy 1645-ben készíttetett egy aranyozott ezüst úrasztali poharat, amely ma is megvan és melyből a férfiak isznak úrvacsora osztáskor. 1896-ban Madaras Lotti egy aranyozott belsejű úrasztali kelyhet készíttetett, melyből a nők isznak úrvacsora osztáskor (A Szövérdi Református Egyházközség története).

I.3. A falu neves személyiségei

A falu híres szülöttje Szövérdi Bálint főnemes, részt vett a Mátyás király elleni összeesküvésben, aláírta 1467. augusztus 18-án a kolozsvári dokumentumot. A falu neves emberei közé tartozott Szövérdi Gáspár György és testvére Mihály, akik Marosszék albírájaként szerepelnek a leírásokban 1624-, 1647-ben.

Szövérdi Gáspár János hitbuzgó, nagy tekintélynek és tiszteletnek örvendő főúr volt, a feljegyzések szerint ő adományozott az egyháznak a legtöbbet. Ez a nagy tekintélynek és tiszteletnek örvendő család kihalt a faluból. A 17-18. század jegyzőkönyveiből kitűnik, hogy nemcsak a Gáspár család halt ki Szövérdén, hanem az egyházi ügyek vezetésében nagy szerepet vállaló Domokos, Kézdi, Gyulai, Bándi, Ozsváth... stb. családok is (Lengyelne Dósa Izabella, 2011).

Sándor Gerő, Szövérdén jómódú, tekintélyes földbirtokos volt, kúriájára viszont már csak a nagyon idősök is halványan emlékeznek, sokan ide jártak szolgálni. Az épületet egyes gazdák megvették, miután Sándor Gerő felesége elment.

1960-ban Pókából két család költözik Szövérdre: Nagy Márton és Nagy László testvérek. Ők indították el a köves-malom működését; mindenféle gabonát megörültek. A malmot 1970-ben államosították,

I.4. Az oktatás helyzete

1837. előtt érdekes módon, mikor még iskolai tanterem sem volt, s a törvény nem kötelezte a növendékeket az iskolába járásra, a jobb anyagi körülmények között élő egyháztagek nagy érdeklődést tanúsítottak a tanulás iránt. Nagy volt az igény arra, hogy gyermekeiket felsőbb iskolába adják. Azért küzdöttek a továbbtaníttatás által, hogy gyermekeiknek a földművelői életpályán kívül egy jobb életet biztosítsanak. S ha nagy hivatalra nem is emelkedtek, többen lettek tanítók, papok, gazdatisztek (Pécsi Annamária, 2006).

1860-tól kötelezővé vált az oktatás. A vidékiek nagy része nem ismerte a betűket. 1837-ben építettek egy iskolát, ám ez nem felelt meg a kívánalmaknak, végül 1968-ban engedélyezték egy új iskola építését, ez az iskola a Bornyúkert aljába volt a lelkeszi lakással szemben

(Lengyelne Dósa Izabella, 2011). Ebbe az épületbe jártam óvodába a 90-es évek végén, de mivel az épület nagyon tönkrement, az első osztályt már a parókián kezdtük, mivel abban az időben beszolgáló lelkész volt a faluban. Szövérdén csak elemi oktatás folyt és folyik a mai napig is, s egy tanítóra hárul valamennyi tanuló oktatása.

II. A település ma

*„Történelem viharai
Csapkodták, verték ezt a földet
Megtanítottak élni, halni
Mégis magyarnak megmaradni
Élünk ma is ahogy lehet... ”
(Wass Albert)*

II.1. A falu közigazgatása

Közigazgatásilag a falu Ákosfalva községhez tartozik. A falu lakosai Ákosfalván fizetik az adót, ügyes-bajos dolgaikat oda mennek intézni. Eléggé nehéz a közlekedést a szövérdiek számára, mivel buszjárat csak hétköznapi van, az is csupán naponta kétszer reggel és délután. Az V-VIII osztályos diákokat naponta iskolabusz szállítja az Ákosfalvi Általános Iskolába.

Egészségügyi ellátás havonta egyszer van a faluban, ilyenkor a családdorvos az új iskolába a betegek

fogadására kialakított helyiségben fogadja a betegeket, s kiírja számukra a recepteket. A gyenge közlekedési viszonyok miatt a családorvos házhoz viszi a betegek gyógyszereit.

A falu élelmiszerigényét két kisbolt látja el; naponta van friss kenyér és friss péksütemények, melyeknek főként a kisebbek nagyon örülnek.

Az aszfaltozási munkálatok nagy részét 2006-ban befejezték, csak a külső utak javítása maradt hátra, ám mára már szépen leaszfaltozott út vezet az E60-as országúttól egészen Szövérdig.

1969-ben Szövérdre is bevezették az elektromos energiát, ami mára már egyetlen házból sem hiányzik akárcsak a televízió vagy a hűtőszekrény. Ugyanakkor sok helyen található számítógép s a gyenge jel miatt, ha lassan is működik, de van internet kapcsolat is. 1991-ben bevezették a gázt a faluba, de a magas árak miatt, sokan választották a fával való tüzelést.

II.2. A falu gazdasági helyzete

1989 után sikerült visszaszerezni az erőszakkal elvett javaikat (földeket, jószágokat). Természetesen a

javak visszaszolgáltatása nem mindig zajlott zökkenőmentesen, rokonok, szomszédok fordultak egymás ellen egy darabocská földterületért. Mára már sok föld, szőlős parlagon hever s csak annyi földet munkálnak meg, csak annyi gabonát, zöldséget termesztenek, amennyi a család szükségleteit fedezi. Akadnak olyan családok is, akik eladásra is termesztenek.

A falu nagy része nyugdíjas, ők a nyugdíjukból, állattenyésztésből, földművelésből élnek; olyan is akad, aki a méhészkedik. Támogassák dolgozó gyermekeiket, besegítenek az unokák nevelésében, sok esetben az idősebb szülők annyi gabonát, zöldséget, gyümölcsöt termelnek, hogy gyermekeik részére is elegendő legyen, ezzel is segítve a fiatalok boldogulását az életben. Vannak azonban olyan fiatal családok is, akik állattenyésztéssel, földműveléssel vagy magán vállalkozással foglalkoznak, maguk próbálják megteremteni az otthon családi melegét. Ám olyanok is vannak, akik napszámból élnek s egyik napról a másikra tengetik az életüket.

II.3. A népesség alakulása

1766-ban a Maros Egyházmegye által készített összeírás alapján 262 lelket számoltak Szövérdén. 1831-

ben 85 magyar és 5 román család élt a faluban. A lakosság száma 1868-ban 547. A 2002-es népszámlálási adatok szerint 255-ön élnek a kis falucskában, ebből 252 magyar, 1 román, 2 roma. A vallási megoszlás a 13 évvel ezelőtti adatok szerint: 242 református, 2 római katolikus, 2 unitárius, 1 ortodox, 1 egyéb, 1 nem nyilatkozott. 2010-ben 220-ra csökkent a Szövérdén élők száma, mely közül 160 személy református (Lengyelné Dósa Izabella, 2011).

A falu népessége drasztikusan megfogyatkozott és elöregedett. Sokan a városba költöztek vagy más nagyobb falukba, a jobb megélhetés és munkaviszonyok reményében, de olyan is akad, aki külföldön próbál szerencsét. Azonban van néhány új lakó is, aki az olcsóbb élet reményében Szövérdre költözött.

II.4. Az oktatás helyzete ma

A lelkeszi lakásban eltöltött iskolaévek után szükségessé vált egy új iskola építése. A helyi tanács támogatásával a polgármesteri hivatal megvásárolta a fogyasztási szövetkezet volt üzlethelyiségét, melyben 2005-ben elvégezték a tetőjavítási munkálatokat, felújították az épületet. Mindez megvalósulásában Pécsi Annamária tanítónő sokat segített; kapcsolatteremtő és kitartó

munkájának következtében a hollandiai Sprang-Capelle felvállalta az iskola építésének további támogatását (Lengyelné Dósa Izabella, 2011). Adományuk teljes összege 12 ezer euró volt; az adományok összegyűjtésében jelentős szerepet játszott Ian Canwenberg, Sprang-Capelle közösség iskolájának tanulói valamint Ad és Laura Kaasjager házaspár, akik az adományokat eljuttatták a munkálatokat felvállaló Aramis céghez. Az iskolaavató ünnepséget, már 2005. október 26.-án meg is tartották, mely keretein belül a hálaadó istentisztelet mellett az iskolások és az óvodások verses-irodalmi műsort mutattak be (Pécsi Annamária, 2006). Az iskolaavató ünnepségen én is részt vettem, iskolásként boldogan szavaltam a rendezvény mottóját: „Ne hagyjátok a templomot,/ A templomot és az iskolát”.

Laura és Ad Kaasjager vezetésével a hollandiai testvér-iskola jóvoltából az iskola mellett egy játszótér is elkészült, ami a kultúrotthon udvarán van.

III. Hagyományok Szövérdén

Minden népnek, minden településnek megvannak a saját hagyományai, melyeket tovább adnak utódaiknak.

Ezek a hagyományok, népi szokások akarva akaratlanul, de kapcsolatban állnak a falu lakóinak a hétköznapijaival, ünnepeivel, vallásával.

Az esküvő igencsak fontos momentum az emberek életébe, s mint ahogyan sok fontos eseménynek, ennek is megvolt a maga hagyománya. Miután megtörtént a jegyváltás, a vőfélyek elindultak a faluba szépen virágokkal kidíszített vőfélypalcájukkal és hívogatták a vendégeket. Mára már nem kötődnek annyira a régi szokásokhoz, nem úgy, mint régebb amikor esküvő előtti héten a meghívottak tyúkokkal, lisztel, tojással, vagy frissen sült cipóval támogatták a lakodalmas házat, jelezve ezzel, hogy részt vesznek a lakodalmon.

Amikor kisgyermek született a faluba, az asszonyok sorra elmentek és meglátogatták az újdonsült anyukát, ajándékként tyúkhúsleves, finom sültet és süteményt vittek neki. Mára már ez a nemes gesztus leszűkül a családtagokra, s a finom ételek helyett kisbabaruhákkal és süteménnyel ajándékozzák meg az anyukát.

Még kisgyermek voltam, s ha halványan is, de most is emlékszem a szelíd arcú kicsi nénire, aki még értett az onvetés mesterségéhez. Kisgyermekként, ha valamitől megijedtem, édesanyám mindig Rózi nénit hívta segítségül

(édesanyám elmesélése és emlékeim szerint is kétszer-háromszor). Rózi néni mindig jött és segített. Letakart engem egy nagy fehér lepedővel és valamit csinált, hogy mit az rejtély, én az sohasem láttam. De amire levette rólam a lepedőt furcsa kis ólomfigurák jöttek elő, ő mindig azt mondta, hogy amitől megijedtem az ólomfiguraként megmutatkozott. Rózi néni kérésére édesanyám mindig a párnám alá tette a kis ólomfigurákat, és attól fogva nyugodt éjszakáim voltak, és édesanyám sem riadt fel a sírásomra.

Az őszi szüret alkalmából összefogott a falu, az emberek eljártak egymáshoz törőbúzáat-, szőlőt szedni, sőt még az is előfordult, hogy a szüretelést zenészó mellett tartották, húzták a zenészek a szebbnél szebb nótákat úgy, hogy belezengett a határ. Amikor mindenkinek megvolt a nagy szüretelés együtt ünnepelt a falu a reggelig tartó szüreti bálba. E szép szokás mára már sajnos kezd.

Még napjainkban is él az egyik legszebb hagyomány, a karácsonyi kántálás. Karácsony estéjén a gyerekek az esti istentisztelet alkalmával ünnepi műsort adnak elő, majd elindulnak a falu közt kántálni, bemennek minden házhoz és a Menyből az angyal-t éneklük, a felnőtt férfiak pedig dalárdába szerveződve járkák a falut. Gyerekként én is eljártam kántálni. Mára már kihalt, de

régebb nagy jelentőséget tulajdonítottak a hajnalozásnak is, amikor a legények tiszteletüket tették minden leányos háznál.

Karácsony tájékán zajlott a jánosozás, az istvánózás, amikor zeneszóval köszöntötték a Jánosokat, Istvánokat, igaz akadt olyan is, hogy más házakhoz is betévedtek, de mindenki szívesen fogadta a mulatozó vendégeket. E megtisztelő szokás mára már sajnos kihalóban van.

Érdekes hagyomány a farsang, mely ma is él, hiszen gyermekként felöltözni álruhákba, maszkurákba igencsak szórakoztató volt. A lányok nadrágot húztak, bajszot rajzoltak vagy ragasztottak, a fiuk pedig szoknyát vettek magukra. S így vigadozva kergettük el a hideg telet.

Ahogy közeleg a húsvét a fiatal fiuk, fenyőágakat vágnak, hogy azokkal díszíthessék a leányos házak kapuit. S a lányok ezért cserébe pirostojással és zsebkendővel ajándékozzák meg a fiukat. Régebb azoknál a házaknál, ahol már szemrevaló nagyobbacska lányok voltak a legények ellopták a kaput és elrejtették, amit másnap a gazda meg kellett keressen, de olyan is volt, hogy a virágos kertet teleszórták tolluval és szalmával, amit természetesen másnap kora reggel a lány ki kellett takarítson.

Összefoglaló

Az ember bármerre is járjon a világon, bármilyen szép és kellemes helyeken, úgy is egy idő után honvágya lesz. Mind ahogy a közmondás is mondja „Mindenütt jó, de a legjobb otthon” és ez így is van, mert az otthont, a szülőföld melegét nem pótolhatja semmi. Gyermekkorom emlékei egy kis településre Szövérdre húznak vissza, mivel ebben a kis falucskában nőttem fel, tulajdonképpen itt kezdődött minden.

Dolgozatom első fejezetében szülőfalum történetét mesélem el, belefoglalva az egyház történetét is, melyhez a szövérdi református egyházközség levéltári adatait használtam fel. A második fejezetben végigkalauzoltam az olvasót a település jelenében és végül a szövérdi hagyományokat mutattam be.

Végül Farkas Jenő gondolatával szeretném zárni dolgozatomat, mely így szól:

„ ... Ha egyszer a remény elszáll

Az én szülőföldem Szövérd visszavár!”

Adatközlők

1. Tamás István, 61 éves, nyugdíjas
2. Tamás Ida, 59 éves, nyugdíjas
3. Zágoni Rozália, 57 éves, nyugdíjas
4. Pécsi Annamária, 42 éves, tanítónő
5. Farkas Jenő, 47 éves, vállalkozó
6. Farkas Ildikó, 37 éves, boltos
7. Burian Tibor, 63 éves, zenész
8. Széll Ilona, 59 éves, háziasszony
9. Burian Jusztna, 85 éves, nyugdíjas

Bibliográfia

1. Pécsi Annamária (2006). *Szakedolgozat. Helyneveiben is él a nemzet! Szövérd falu helynevei és felhasználásuk az oktató-nevelő munkában.* Marosvásárhely
2. Lengyelné Dósa Izabella (2011). *Szülőfalum Szövérd.* Editura Silver Tek Kiadó, Marosvásárhely
3. A szövérdi református egyházközség levéltári jegyzőkönyvei (kézirat)

Mellékletek

1.kép.: A szövérdi református templom

2.kép.: Templomi kegytárgyak

3.kép.: Szövérdi általános iskola

4.kép.: A gyerekek játszótere

5.kép.: Szövérdi kulturotthon

6.kép.: A falu kisboltja

7.kép.: Régi házak

8.kép.: Régi faragott fakapu